

gentie kunnen heeten. Zijn hoofdwerk draagt tot titel: „De la contingence des lois de la nature”. Evenals Bergson is hij een geduchte kampioen tegen het materialisme. Met talent bewoog hij zich ook op psychologisch en paedagogisch gebied. En wat wellicht zijn grootste verdienste zal blijken: met kracht van overtuiging heeft hij gestreden voor het goed recht van metaphysica en religie. Wel was zijn religiebegrip het onze niet. Maar we zijn er dankbaar voor, dat hij tegen pragmatisme en positivisme zoo beslist partij heeft gekozen en aan de wetenschap te verstaan heeft gegeven, dat zij de diepste behoeften van het menselijk hart nooit kan bevredigen.

De nieuwe spelling

De hoogleraren Dr. Kuyper en Dr. J. W. Muller zijn gereed gekomen met de opdracht van den minister van onderwijs, in 1919 verstrekt, om hem een ontwerp aan te bieden voor een regeling van de spelling en van het grammatisch geslacht. Het is thans bij Martinus Nijhoff te 's-Gravenhage in druk verschenen. Voor zoover ik kon nagaan, hebben onze bladen er een te kort verslag van gegeven, dat dat men eenigszins ervan op de hoogte zou komen. Toch dunkt het mij, dat velen onzer lezers, daarin veel belangstellen. De kritiek laat ik gaarne aan vakkundigen over. Misschien geef ik later een paar aantekeningen. Maar ik wil beginnen met het excerpt van de „N. R. C.” bij gedeelten over te nemen.

Hier volgt dan het eerste deel:

Ten einde te doen uitkomen, waarin de voorgestelde regeling verschilt van het stelsel van De Vries en Te Winkel, hebben zij twee lijsten gemaakt, één voor de spelling en één voor het geslacht, en in beide in het algemeen onvermild gelaten wat niet wordt veranderd; beide lijsten zijn voorzien van een toelichting.

Voor de spelling hebben zij de denkbeelden der Staatscommissie, ingesteld bij K. B. van 16 Juni 1916, no. 7, bijna alle aangenomen, al hebben zij de regels ook eenigszins anders geformuleerd. Maar na zijp beraad zijn zij van het plan der Commissie afgeweken in de spelling van de woorden op -isch, die zij onveranderd hebben gelaten. De Commissie had den regel gesteld, dat de s-klink altijd door s zou worden aangeduid. De hoogleraren hebben in hunne toelichting van deze afwijking en een enkele andere rekenschap gegeven.

Grooter is het verschil in de regeling van het geslacht, en wat zij te dien aanzien voorstellen verschilt niet alleen van het ontwerp der Commissie, maar ook van hetgeen zij als mogelijk hadden gedacht bij het schrijven van hun eigen nota's die aan het ontwerp der Commissie zijn toegevoegd. Bij het uitwerken van een algemeen denkbeeld, dat men voor aanbevelenswaardig houdt, ontdekt men — zeggen de samenstellers — niet zelden moeilijkheden, die een wijziging van het eerste plan noodzaakt. Dit hebben ook de ondergetekenden ondervonden, het heeft hun werk vertraagd, en ten opzichte van het grammatisch geslacht hebben zij hunne voorstellen verdedigd in een toelichting, die uitvoeriger is dan hunne toelichting bij de regeling der spelling. Zij hopen, dat zij hunne denkbeelden met de vereiste duidelijkheid hebben voorgedragen.

„Of en in hoeverre de hier voorgestelde regeling van de spelling en van het grammatisch geslacht ook voor Oost- en West-Indië aanbeveling verdient, staat niet ter beoordeling van de ondergetekenden maar van hen die met de overzessche toestanden bekend zijn.

„Eindelijk veroorloven de ondergetekenden zich, in aansluiting aan het door den tweeden ondergetekende aan het slot zijner Nota geschrevene, en mede naar aanleiding van hun bekende vertogen van de Koninklijke Vlaamsche Academie te Gent, te wijzen op de wenselijkheid om te dezer zake enig overleg te plegen met, of voor 't minst enige mededeling te doen aan de bevoegde Belgische autoriteiten.”

Aan de inleiding is het volgende ontleend: Wat betreft de spelling van Nederlandsche woorden.

1. De e-klink in open lettergrepen.

a. Geldig blijft de regel, dat de gesloten e-klink aan het einde van een woord door ee wordt voorgesteld, b.v. in gedwee, mees, twee, vee, zee, enz., ook in afleidingen als tweede, en in samenstellingen als meegaan, meekrap, sneekolen.

b. Geldig blijft de regel, dat in den beklemtoonden uitgang -eeren, waarmede ook van Nederlandsche woorden afleidingen worden gevormd, de dubbele e wordt geschreven, b.v. in afgoeieren, redeneeren. Evenzoo in afleidingen van zulke woorden, als redeneering, waardeering.

c. Geldig blijft de regel, dat de tweedeklink een met een dubbele e wordt geschreven, derhalve in breeuwen, leeuwen.

d. In alle andere gevallen wordt de e-klink in open lettergrepen aangeduid door e, derhalve niet alleen, als tot dusverre, in geven, nemen, wij grepen, enz., maar ook b.v. in benen, delen, kleden, stenen, begeren, bedelen (waarvan uit het verband genoegzaam zal blijken, dat niet bedelen, een aalmoezen vragen, wordt bedoeld). Waar gevaar is voor misverstand, zou men desnoods een accentteekening kunnen gebruiken, en b.v. schrijven bedelen enz.

2. De o-klink in open lettergrepen.

a. De woorden, waarin een o-klink aan het einde staat, worden op dezelfde wijze gespeld als tot dusverre, b.v. stroo, vloot, zoo of, hol, Jo, Koo, (of Ko); evenzoo afleidingen en samenstellingen als blotheid, zoogenaamd.

b. Evenzoo de o-klink in ooi, derhalve mool, pool, strooien.

c. Evenzoo de o-klink voor ch als in goochelen, loochenen.

d. In alle andere gevallen wordt de o-klink in open lettergrepen aangeduid door o, derhalve niet alleen, als tot dusverre, in gaten, wij sloten, enz., maar ook in boten, grote, kopen, lopen, rode, stoten, enz.

3. De s-klink.

Deze wordt, behalve in één geval, altijd aangeduid door s, b.v. in mens, vissen, links, groots, dagelijkse, Hollanse, Franso, enz. Een woord als Paschen kan als een uitheemse naam beschouwd worden en dus ongewijzigd blijven.

4. De zoogenaamde „tussenletter” n in samenstellingen.

a. Deze wordt geschreven, wanneer de schrijver ze uitsprekt. Bij woorden als de volgende b.v. zal het schrijven van de n met de meest gewone uitspraak overeenkomen, afgedienaar, heldenmoed, leeuwenmoed, menschenliefe, ogendenaar, ploetendom, vorstenschied, vrouwendag, ziekenhuis. Velen zeggen ook eikenhout, doch de uitspraak met n is hier niet zoo algemeen.

b. Wordt in de beschafte uitspraak een n niet gehoord, dan kan deze toch geschreven worden, wanneer men daardoor zeer bepaald verkiest aan te duiden, dat met het eerste lid een meervoud is bedoeld. Is niet atellig een meervoud bedoeld, of acht men de opzettelijke aanduiding daarvan overbodig, dan zal men de n niet schrijven; en als algemeene regel wordt aangenomen, dat de n niet geschreven wordt, behalve in het onder a genoemde geval. Tot het schrijven van de n zal men dikwijls geneigd zijn in gevallen waarin men zich de uitspraak der n als niet onnatuurlijk voorstelt, t.w. in een stijl, die niet juist de taal van het meest alledaagse leven weergeeft.

Zoo kan men b.v. willen schrijven bankleaan, nonnenklooster, studentenvereniging, vriendenkring, vrouwenbeweging, woordenboek; maar daarnaast, zonder n, blokkedoo, takkobo, veldmand, hoewel ook hier bij het eerste lid aan een meervoud wordt gedacht. Volgens den algemeenen regel zal echter het niet schrijven van de n in geen geval als onjuist zijn te beschouwen.

5. De zoogenaamde „tussenletter” z in samenstellingen. Deze wordt geschreven, wanneer zij in de uitspraak wordt gehoord, als oorlogsverklaring, handelshuis, handelszaak, koningszoon. Begint het tweede lid der samenstelling met een s, dan wordt de „tussenletter” niet geschreven; derhalve bruidstoet, doodsnik, gezelschapspel, godspraak, handelsschool, herderspel, oorlogschip.

HEPP.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN.

De controle van Kerkelijke (e. d.) administraties.

II.

„De indruk van het heilige op wie er in te handelen hadden, was daarbij zoo overweldigend, dat men alle narekening of nupfizing volstrekt overbodig achtte en eenigzins op 't goed vertrouwen afging.”

De A. Kuyper.

Hiermede zijn wij genaderd tot de praktijk van ons Kerkelijk leven. Drie vragen doen zich daarbij voor:

1e. Welke wijze van „narekening” is onder ons in zwang?

2e. Is die vorm doeltreffend?

3e. Zijn er middelen, die de „pijnlijke” wijze van controle kunnen vervangen, zonder aan de zekerheid te kort te doen?

III. a. De wijze van narekening is eerst dan goed te verstaan, wanneer eerst voor den lezer duidelijk is, hoe de rekening zelve wordt samengesteld. Het ligt voor de hand, dat dit niet op alle plaatsen van ons land naar precies denzelfden vorm geschiedt. De grootte der Gemeente en daarvoor ook de grootte van de te beheeren sommen, alsmede de geardeheid der gemeentelieden zijn hierbij van veel invloed. Toch zal aan deze varieerende vormen eenzelfde principe ten grondslag moeten liggen. Een korte uiteenzetting van een, naar mij gebleken is, nogal veelvuldig gevolgde werkwijze acht ik dan ook niet misplaatst.

De stoffelijke belangen der gemeente worden veelal toevertrouwd aan een „Commissie van Beheer”, waarvan de leden door den Kerkeraad worden benoemd. Het aantal leden bedraagt vijf, van 10—20. De Commissie splitst zich in verschillende sub-commissies, waaronder een „Financiële”. De laatstgenoemde, bestaande uit vijf, 3—7 leden, houdt regelmatig zitting voor de ontvangst en uitgave van gelden en verzorgt de administratieve verantwoording daarvan. Op de evenbedoelde zittingen zijn steeds tenminste 2 leden aanwezig; de administratie wordt door 2 personen verzorgd: een, die het kasboek inschrijft, 'n ander, die vanuit het kasboek het grootboek samenvat. De jaar-rekening wordt, door de „Financiële Commissie” in haar geheel vastgesteld, die haar voorts aanbiedt aan de C.v.B. Na goedkeuring door de laatste wordt de rekening doorgezonden naar den Kerkeraad ter publicatie.

b. Na deze vaststelling kan met de controle een aanvang worden gemaakt. Daarvoor worden wel Kerkeraadsleden, die geen deel uitmaken van de Commissie van Beheer, aangewezen; in andere plaatsen wordt uit de Gemeente, een „Commissie van Controle” samengesteld.

Gewoonlijk is deze C. v. C. niet gebonden aan een instructie (op zichzelf een goede regeling). Zij is dus vrij in de vaststelling van haar werkplan. Voorzover mijn informaties strekken, gaat men dikwijls als volgt te werk. De Commissie van Controle verdeelt zich in sub-commissies, waarvan het aantal afhangt van de grootte der te controleren administratie. Elk dezer sub-commissies neemt een deel der admini-

stratie voor haar rekening. De keuze der leden, m.a.w. de wijze waarop men de administratie aan- en overziet, is van verstrekkende betekenis. Het komt mij voor, dat niet zelden die verdeling gemaakt wordt naar den kalender, m.a.w. sub-commissie no. 1 controleert de geheele boekhouding van het 1e kwartaal, no. 2 neemt het 2e kwartaal, enz. Eventuele bemerkingen worden besproken met de Financiële Commissie uit de Commissie van Beheer. Is de gegeven toelichting voldoende, dan volgt de goedkeuring der jaarrekening door de Commissie van Controle en dan ook door den Kerkeraad.

A. S. te A.

BOEKBESPREKING.

„Geschiedenis der Philosophie”, door Dr. T. Hoekstra. Eerste Deel. Oude Philosophie. J. H. Kok, 1921, Kampen.

II.

Stel ik dus het boek van Prof. Hoekstra onder de werken op vaderlandschen bodem van dien aard het hoogst, dan begrijpt men, dat de opmerkingen, welke ik thans ga maken, niet bedoelen met de andere hand terug te nemen, wat ik met de eene heb gegeven. Hoewel kritiek nog al eens dikwijls in dien zin moet verstaan, kan ik verzekeren, dat dit hier wel allermint het geval is. Veelmeer zou ik dan ook mijn opmerkingen beschouwd willen zien als punten van overweging, waarop ik hoop dat de auteur bij een eventueel tweeden druk zal willen tegemoet komen.

Van detailkritiek zal ik mij onthouden. Niet, omdat ik die ongeoorloofd acht of omdat die op een boek als dit niet te maken zou zijn, maar omdat zij tegenover een poging, als hier Prof. Hoekstra waagde, licht iets kleingeestigs zou hebben. Trouwens, wie kan er een Philosophie-geschiedenis schrijven, die in alle details bevredigt? Het verschil van inzichten is hier in één woord onom.

Laat mij dan mogen beginnen er mijn verwondering over uit te spreken, dat in een boek, zoo up to date als van Prof. Hoekstra, alle overzicht van Oostersche filosofieën ontbreekt en hij dadelijk aanvangt met de Grieksche wijsbegeerte.

Wel roert hij deze kwestie even aan.

Hij vangt zelfs aldus aan: „De geschiedenis van de filosofie, men kan zeggen van de wetenschap in het algemeen, begint bij de Grieken. Gelyktijdig met, zelfs voor de opkomst van de Grieksche filosofie, hebben groote denkers in China en Indië zich met wijsgeerige problemen bezig gehouden. Toch kunnen we de Chineesche en Indische filosofieën met stilzwijgen voorbijgaan, omdat deze een eigenaardig, van het Westers denken geheel onderscheiden karakter vertoont. Zij is gekend in religieuze gewaad en wordt niet voorgedragen in den begripsmatigen vorm, die der wetenschap in Griekenland eigen is. Ook heeft het verre Oosten slechts in zeer geringe mate op de ontwikkeling van de Europeesche cultuur ingewerkt.”

En op de volgende pagina licht hij nader toe: „In de laatste jaren is de verhouding van het Oosten tot Griekenland door vele geleerden onderzocht. Hoewel het onderzoek nog niet afgesloten is, kan toch reeds vastgesteld worden, dat er eenige verwantschap is an het Oosten den Griekschen geest heeft beïnvloed. Trouwens reeds de levendige handel deed vermoeden, dat er connectie zou bestaan. Veel materiaal hebben de Grieksche denkers aan het Oosten ontleend, in de wijskunde hebben ze zich door Egypte, in de astronomie door Babylonië laten onderwijzen. Maar dit feit doet toch niets te kort aan de geheel eenige betekenis der Grieken. Het is hun onvergankelijke ere, dat ze dit materiaal hebben geabsorbeerd, verrijkt en met behulp daarvan hun systemen geconstrueerd hebben. De wijsgeerige scheppingen, de geniale constructies, zijn hun eigen werk. Die zijn nieuw, zelfstandige producten van den grooten Griekschen geest.”

Met veel hiervan stem ik gaarne in.

Het komt niet in mij op de geheel eenige betekenis der Grieken voor de filosofie te ontkennen.

Alleen kan ik de conclusie: we gaan de Oostersche filosofieën stilzwijgend voorbij, niet juist noemen. Op tamelijk wel dezelfde gronden als Prof. Hoekstra aangeeft, zou ik tot een tegenovergestelde conclusie moeten komen. Hij schijnt immers dit toe te geven, dat de Grieken in hun filosofie van het Oosten niet geheel en al onafhankelijk zijn. Welnu, dan zou het raadzaam geweest zijn om een overzicht te geven van de belangrijkste filosofische denkbeelden van het Oosten, waarbij parallellen zijn te vinden in de Grieksche filosofie om daardoor het eigenaardige der laatste te beter te doen uitkomen.

Reeds om den titel van zijn boek had hij m.i. zulk een overzicht niet mogen uitschakelen. Deze luidt niet: geschiedenis der Westersche, maar geschiedenis der filosofie. Het is dan ook volkomen juist gezien, dat in de „Allgemeine Geschichte der Philosophie”, welke in „Die Kultur der Gegenwart” verscheen, niet alleen aan die filosofieën, waarmee de Grieken wellicht in aantaking zijn gekomen, maar zelfs aan de Chineesche, waarvan ze vermoedelijk totaal geen weet hebben gehad, en aan de Islamitische en Japansche stelsels van wijsbegeerte, welke eerst veel, veel later zijn ontstaan, een plaats werd ingeruimd. In het voorbijgaan mag ik hen, die in de filosofie voortstudeeren, welken op deze uitgave wijzen. Nergens zal men deze filosofieën zoo beknopt en zaakkundig (levens besproken vinden. Ik behoeft alleen maar te vermelden, dat de Indische filosofie door den beroemden Odenberg, de Chineesche door den grooten chinoloog Wilhelm Grube en de Joodsche en Islamitische door den pas overleden Ignaz Goldziher zijn bewerkt, om te doen zien, dat men met eerste klas werk te doen heeft.

Al had dus de Grieksche filosofie hoegenaamd geen invloed ondervonden van buiten, dan hebben de bedoelde filosofieën, naar het mij voorkomt, er nog